

ברכת "להניח" וברכת "על מצות" מנחות (לו).

ב מתי מברכין "על מצות"?

Now let us zoom out and see the entire
גמרא –

גמרא מנחות (ריש לו), מתחילת העמוד
ועד " ... מברך שתיים"
רש"י, תוס' (ד"ה לא)

- *What are the two cases that our*
גמרא *mentions?*
- *How do Rashi and Tosfos disagree*
in translating the גמרא?
- *How do Rashi and Tosfos disagree*
למעשה?

רמב"ם הלי תפילין (פרק ד' הלכות ד'ו-ו')
[והגהות מיימוניות (שם)]

גמרא ברכות (ס:), "כי מעטף ... נטילת
ידיים", ותוס' (ד"ה אשר קדשנו)

להלכה

[טור (סי' כ"ה סעיפים ה'ט')]

בית יוסף (שם ד"ה ויברך, נד"ה והאגור),
וד"ה והרב) – עמודים ק"ט-ק"י בטור
דרכי משה (שם סעיף-קטן ה') – עמוד
ק"י בטור

א נוסח ברכת "להניח"

גמרא מנחות (ריש לו), "שלח רב חייא
... על מצות תפילין"

First, a point about the הלכה-למעשה
גמרא for one word in this נקודות

שולחן ערוך (סי' כ"ה סעיף ז')
יברך להניח בקמץ תחת הה"א, ולא בפתח
ובדגש.

משנה ברורה (שם ס"ק כ"ד)

להניח בקמץ – שהוא לשון הנחה כמש"כ להניח
צרכה אל ביתך ולא צפת"ח שהוא לשון עזיבה כמש"כ
אח"כ אחד הניחו אתי [אחרונים]:

A second issue with the same word!

ב"ח (סי' כ"ה אות ה' ריש ד"ה ואם
תאמר), עד " ... על כל פנים"

- *What קושיא does he raise?*
- *Does his answer relate to the first*
issue?

ליתר עיון

שו"ת הרשב"א (חלק א' סימן קנ"ו)

ולענין ארבעת מינין שבלולב שאמרת דקיימא לן לולב אין צריך אגד ויכול ליטלן כל אחד ואחד לעצמו וכדאמרין רב חנן בר אבא דבייש לו אין מעכצין זה את זה. מי מצריך על כל אחד ואחד או לא?

תשובה – אין מצריך אלא ברכה אחת על כולן. דארבעתן מצוה אחת הן ואין מצרכין על מצוה אחת על כל חלק וחלק ממנה ברכה בפני עצמה. ואפילו תפלין של ראש ושל יד שהן שתי מצוות ואין מעכצות זו את זו כיון שאפשר לכלול שתיהן בצרכה אחת אף על פי שמניח את של יד ואחר כך מניח את של ראש הסכימו קצת הגאונים ז"ל והרב אלפסי ז"ל מהם שאין מצריך על שתיהן אלא ברכה אחת. וכדצריהם אנו נוהגין כל שכן בארבע מינין אלו שהן מצוה אחת.

תוספתא מסכת ברכות (פרק ו')

הלכה י – העושה לולב לעצמו אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה; כשהוא נוטלו אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וזונו על נטילת לולב, וצריך לצרך עליו כל שבעה. העושה ציצית לעצמו אומר ברוך שהחיינו; כשהוא מתעטף אומר ברוך אשר קדש' במצ' וצ' להתעטף ציצית, וצריך לצרך עליהן בכל יום. העושה תפלין לעצמו אומר ברוך שהחיינו; כשהוא מניחן ברוך אשר קד' במצ' וצ' להניח תפלין. מאימתי מניחן? בשחרית. לא הניחן בשחרית – מניחן כל היום כולו....

הלכה יד – היה הולך להפריש תרומה ומעשרות אומר ברוך שהגיענו לזמן הזה; כשהוא מפרישן אומר ברוך אשר קד' במצ' וצ' להפריש תרומה ומעשרות. ...

ערוך השולחן אורח חיים (סי' כ"ה)

סוף סעיף י' – [ואינו מובן לר"ת דבסוף מצריך שמים על של ראש ואיך אפשר לצרך שני ברכות על מצוה אחת? וכבר נתעורר בזה המהר"ל מפראג הביאו הב"ח, וכתב ...

וני"ל דלהניח היא ברכת המצוה ועל מצוה היא ברכת תודה שזכנו ה' לעשות אות צינו וצינינו וזה שייך לשל ראש כמו שדרשו (מנחות ל"ה): על קרא דוראו כל' כו' כי שם ה' צקרא עב'ך ויראו ממך אלו תפלין שצראש ולפ"ז א"ש ודו"ק]:

סעיף יב – ולענ"ד נראה דאמירת בשכמל"ו אינו מטעם ספק ברכה אלא מטעם אחר ...

סעיף יג – ולכן נ"ל דברכת על מצוה תפלין היא ברכת הודאה כמ"ש מקודם בהיות מצוה זו הקשר הגדול שמקשר את ישראל לאציהם שבשמים. לזה אנו מצרכים ברכת הודאה להודות להש"י על הטוב הזה.

ובהיות שעיקר הקשר הוא בפסוק שמע ישראל ולכן אנו אומרים בשכמל"ו כמו שיעקב אבינו ענה כן בעת שהשצטים אמרו שמע ישראל כדאיתא בפסחים [נ"ו]. וראיה לזה מלשון תפלין עצמה שכתב הטור לשון פלילה שהן אות ועדות לכל רואינו שהשכינה שורה עלינו וכו' עכ"ל וזהו פירושו דעל מצוה תפלין כלומר על מה שהשי"ת התחבר אלינו אנו נותנים לו יתצרך שכן והודיה על זה.

עצ"י שהציא מזוהר ...

רמב"ם סוף פרק ד' (הל' כ"ה)

עוד עיין –

❖ מילה

גמרא שבת (קלז):

תנו רבנן המל אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה. אבי הבן אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. העומדים אומרים בשם שנכנס לברית כך יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים. והמברך אומר אשר קידש ידך מבטן חוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קדש...

בית יוסף יורה דעה – הל' מילה (ריש סי' רס"ה)

ואבי הבן מברך להכניסו בבריתו של אברהם... כתב ה"ר מנוח יש אומרים כשהאב עצמו מל את בנו אינו מברך להכניסו שלא מצינו שתי זכרות על מזוה אחת ומנהג לזכר להכניסו אפילו כשהאב עצמו מלו עכ"ל וכו"ה"ר דוד אבודרהם (מילה וזכרותיה עמוד שג) בשם הראב"ד.

והגהות מימון (מילה פ"ג אות ג) כתבו בשם רבינו שמחה לא ידעתי מה טיב זכרת להכניסו וכי לא סגי בהאי שאלוחו מברך על המילה? ... כתב ה"ר דוד אבודרהם (שם) זכרה זו נתקנה מפני שהאב מצווה על בנו למולו וללמדו תורה ולהשיאו אשה לרמוז שמהיום ואילך מוטלת עליו מזוה אלו:

❖ ברכת אירוסין

רמב"ם ריש הלכות אישות

הלכות אישות. יש בכללן ארבע מזוה, שתי מזוה עשה, ושתי מזוה לא תעשה. וזה הוא פרטין:

(א) לישא אשה בזמנה וקידושין. (ב) שלא תבעל אשה בלא כתובה וקידושין. (ג) שלא ימנע שאר כסות ועונה. (ד) לפרות ולרבות ממנה. וביאור מזוה אלו זכרקים אלו.

פרק א

הלכה א – קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לזימתו וצועלה זינו לזין עצמו והיה לו לאשה, כיון שנמנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה שנאמר [דברים כ"ב] כי יקח איש אשה ובא אליה.

הלכה ב – וליקוחין אלו מזוה עשה של תורה הם ...

פרק ג

הלכה בג – כל המקדש אשה זין על ידי עצמו זין על ידי שליח זכרין לזכר קודם הקידושין הוא או שלוחו ואחר כך מקדש בדרך שמזכרין קודם כל המזוה. ואם קידש ולא זיכר לא זיכר אחר הקידושין שזו זכרה לזבולה, מה שנעשה כבר נעשה.

הלכה בד – כיצד מברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין בא"י מקדש ישראל. זו היא זכרת אירוסין. ...

רא"ש מסכת כתובות פרק א סימן יב

ויש שכתבו שזכרין לזכר זכרת אירוסין קודם קידושין כדאמר (פסחים דף ז' ב) כל הזכרות כולן מזכרין עובר לעשייתן. ויש שכתבו שזכרין לעשות אחר האירוסין דילמא זכר זה האשה והוא לה זכרה לזבולה. ועוד שזכר המזוה לפי שמזכרין עשיית המזוה מזכרין עליהן עובר לעשייתן אבל כאן אין מזכרין אשר קדשנו לקדש האשה וכיון שאין מזכרין עשיית המזוה אין זכרין לזכר עובר לעשייתן.

מאי מזכרין. אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין ברוך מקדש ישראל וכו' ונהגו האידנא מקדש ישראל על ידי חופה וקידושין. יש מקשין על נוסח זכרה זו למה אין מזכרין אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש את האשה? ועוד היכן מצינו זכרה כזאת שמזכרין על מה שאסר לנו הקב"ה והלא אין לנו מזכרין שאסר לנו אצ"ל מן החי והתיר לנו את השחוט? ...

ונ"ל כי זכרה זו אינה זכרה לעשיית המזוה, כי פריה ורביה היינו קיום המזוה [ולא הקידושין].... וזכרה זו נתקנה לתת זכרה להקב"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העמים וצונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות.